

Digital Cinema i Finland

Liv eller död för de små biograferna?

Harriet Bruce

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Mediekultur
Identifikationsnummer:	3106
Författare:	Harriet Bruce
Arbetets namn:	Digital Cinema i Finland – liv eller död för de små biograferna?
Handledare (Arcada):	Alf Hemming
Uppdragsgivare:	-
<p>Sammandrag:</p> <p>Digital Cinema - användningen av digital teknologi för att distribuera och projicera filmer – förenklar distributionen av filmer avsevärt och ger biografägare möjlighet att visa en film med skarp bild och klart ljud. Digitaliseringen är dock inte en dans på rosor för alla och allra minst för de små biografen som exempelvis kan ha svårt med att finna finansiering för denna dyra investering.</p> <p>Syftet med detta arbete är att beskriva hur små kommersiellt fungerande biografen ser på digitaliseringen av biografen. För att få fram olika åsikter och tankar kring denna process har jag valt med fem små biografen till detta arbete med betoning på att dessa biografen är alla i olika skeden av digitaliseringen. Några av biografägarna har redan tagit det stora steget och skaffat digitala visningsanläggningar medan andra valt att i alla fall tillsvidare visa filmer med traditionella filmprojektorer. I detta arbete tar jag reda på dessa biografägares åsikter kring biografbranschen och digitaliseringen.</p>	
Nyckelord:	Digital Cinema, digitalisering, digital projektor, liten biograf, finansiering
Sidantal:	54
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	16.9.2010

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Mediaculture
Identification number:	3106
Author:	Harriet Bruce
Title:	Digital Cinema i Finland – liv eller död för de små biograferna?
Supervisor (Arcada):	Alf Hemming
Commissioned by:	-
<p>Abstract:</p> <p>Digital Cinema – the use of digital technology to distribute and project movies – simplifies the distribution of movies and gives cinema owners the possibility to project movies with sharp picture and clear sound. The digitization is not easy for everyone and especially small cinemas can find it hard to find the much needed financing for this investment.</p> <p>The purpose of this thesis is to describe how commercially working cinemas look at the digitization of cinemas. To get different ideas and thoughts about this process I have chosen five small cinemas to participate in this thesis. These five cinemas are all in different stages concerning the digitization. Some of the cinema owners have already gotten digital projecting devices while others still choose to project movies with traditional film projectors. In this thesis I find out what these cinema owners have to say about the cinema trade and the digitization of cinemas.</p>	
Keywords:	Digital Cinema, digitization, digital projector, small cinema, financing
Number of pages:	54
Language:	Swedish
Date of acceptance:	16.9.2010

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION	6
1.1	BAKGRUND TILL ÄMNESVALET	6
1.2	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
1.2.1	<i>Avgränsning</i>	9
1.2.2	<i>Tidigare forskning</i>	9
1.3	BEGREPPSDEFINITIONER	11
1.4	MATERIAL OCH METOD	13
1.4.1	<i>Forskningsintervjun</i>	13
2	BIOGRAFENS HISTORIA	15
2.1	DEN RÖRLIGA BILDEN FÖRE FILMEN	15
2.2	DE OPTISKA ILLUSIONERNA	16
2.3	FOTOGRAFIKONSTENS UTVECKLING	17
2.4	DE FÖRSTA FILMPROJEKTORERNA	18
2.5	DEN FÖRSTA VISNINGEN 1895	18
2.6	DE FÖRSTA BIOGRAFERNA	19
2.6.1	<i>De första biografpalatsen</i>	20
2.7	LJUDFILMEN ANLÄNDER	21
2.7.1	<i>Fyra hundra finska biografier</i>	22
2.8	EN TRÖST UNDER KRIGSTIDEN	23
2.8.1	<i>Filmstriden</i>	23
2.9	TELEVISIONEN UTMANAR BIOGRAFEN	24
2.10	BIOGRAFDÖDEN	24
2.11	DEN FINLÄNDSKA BIOGRAFEN IDAG	25
3	DIGITALISERINGENS FRAMTÅG	26
3.1	DE FÖRSTA DIGITALA PROJEKTORERNA	26
3.2	HUR FUNGERAR DET OCH VAD KOSTAR TEKNIKEN?	27
3.3	3D-FILMER OCH ALTERNATIVT INNEHÅLL	28
3.4	BÅDE ANALOGA OCH DIGITALA VISNINGSKOPIOR	29
3.5	DE LIVSNÖDVÄNDIGA STÖDPENGARNA	29
4	DE SMÅ BIOGRAFERNA	31
4.1	VALET AV BIOGRAFER	31
4.2	INTERVJUSITUATIONERNA	31
4.3	KINO MARILYN I LOVISA	32
4.4	BIO GRANI I GRANKULLA	32
4.5	KINO OLYMPIA I HANGÖ	33

4.6	BIO PALLAS I KARIS	34
4.7	BIO FORUM I EKENÄS	34
5	BIOGRAFÄGARNAS ÅSIKTER	36
5.1	DIGITALISERINGSVÅGEN NÅR BIOGRAFERNA.....	36
5.2	VILKA ÄR DE STORA DRAGPLÅSTREN?	37
5.2.1	<i>Fler visningskopior</i>	37
5.2.2	<i>3D-filmer</i>	38
5.2.3	<i>Alternativt innehåll</i>	38
5.2.4	<i>Lättare liv för biografägarna</i>	39
5.3	VILKEN DIGITAL PROJEKTOR SKALL MAN VÄLJA?.....	40
5.4	NEGATIVA ASPEKTER MED DIGITAL CINEMA	42
5.5	FINANSIERINGEN ÄR ETT EVIGT PROBLEM.....	43
5.6	FRAMTIDEN FÖR BIOGRAFERNA	44
6	RESULTAT	46
6.1	SYNEN PÅ BIOGRAFBRANSCHEN OCH DIGITALISERINGEN.....	46
6.2	FINANSIERINGEN	47
6.3	VIKTIGT MED VISNINGSKOPIOR.....	47
6.4	RISKFYLLT MED STIGANDE UPPEHÅLLSKOSTNADER	48
6.5	DÖDEN FÖR SMÅ BIOGRAFER?	49
7	SLUTDISKUSSION	50
7.1	METODDISKUSSION.....	50
7.2	MÖJLIGHET TILL VIDARE FORSKNING.....	51
	KÄLLOR	52

1 INTRODUKTION

Film i betydelsen rörlig bild är en mycket gammal företeelse. Den vita dukens visuella konst går tillbaka på en tusenårig tradition, ända till det kinesiska skuggspelet. Om man däremot definierar filmens historia som den rörliga fotografiska bildens mångsidiga utveckling så lever filmmediet på sitt andra århundrade. (Waldekranz 1985 s. 11-17)

Sedan bröderna Lumière uppfann kinematografen och gav den första biovisningen för betald publik i Paris 1895, har den rörliga bilden endast flyttat över i mer komplexa instrument vad gäller bildupptagning och projicering (Waldekranz 1985 s. 11). Människan har unnats möjligheten att ta hem den rörliga bilden tack vare teknikens framgång. Trots denna framåtgående rörelse har dock biograferna fortsatt projicera 35 mm:s celluloidfilm på de vita biografdukarna.

På 1990-talet började man diskutera möjligheterna med Digital Cinema – användningen av digital teknologi för att distribuera och projicera filmer. Enligt Hämäläinen (2007) vill man som i vilken annan industri som helst effektivisera arbetsprocessen med film.

Detta arbete behandlar digitaliseringen av biografer i Finland. Digitaliseringen förenklar distributionen av filmer avsevärt och ger biografägarna möjlighet att visa en film med skarp bild och klart ljud. Digitaliseringen är dock inte en dans på rosor för alla och allra minst för de små biografer som exempelvis kan ha svårt med att finna finansiering för denna digitalisering. Detta arbete behandlar hur ägarna till de små biograferna ser på själva digitaliseringen och framtiden.

1.1 Bakgrund till ämnesvalet

I min familj var det ett sällsynt nöje att få gå på bio som barn. Det var 15 kilometer till närmaste biograf och biljetterna var relativt dyra; ofta var det därför vi sällan gick på bio. Det blev helt enkelt billigare att senare köpa filmen på VHS-kassett, än att köpa biobiljetter till mig och mina två bröder.

Det räckte till år 2002 innan jag ordentligt öppnade ögonen för filmer och biografier. Jag var då 16 år gammal och började arbeta som biljettförsäljare några kvällar i veckan vid *Kino Marilyn* (Internet 2) i Lovisa; samma biograf som jag besökte som barn. Denna lilla biograf, med en sal för 250 personer, hade endast några få anställda vilket gjorde att alla deltog i biografens vardagliga sysslor. Speciellt betydelsefulla var de stunder då jag fick besöka maskinrummet med de två projektorerna; det kändes nästan lite magiskt och jag kunde endast fantisera om att någon gång själv behärska kunskapen att ”visa en film”.

Det räckte ett halvt år och jag blev erbjuden att bli upplärd till att själv börja visa filmerna, vilket var en stor ära för mig. Det tog flera månader innan jag behärskade projektorerna och kunde arbeta självständigt i maskinrummet. Det var dock en trygghet att ha möjligheten att ringa till biografägaren då någonting gick snett i maskinrummet.

Tidvis var jag den enda anställda vid biografen; jag gick i gymnasiet under dagarna och sålde biljetter samt visade filmer under kvällarna. Då biografägaren var på semester skötte jag så gott som allting kring biografen. Jag kan gott säga att jag på en liten kant upplevde hur en liten biograf drivs i Finland. Jag stortrivdes med arbetet och stannade vid *Kino Marilyn* i tre år före mina studier förde mig till andra delar av världen.

Jag anser att det är oerhört viktigt att stöda de små biograferna i Finland. Trots att jag sedermera flyttat till Helsingfors för att studera och där sett filmer främst i multiplexliknande biografier, har jag alltid försökt understöda min gamla arbetsplats *Kino Marilyn* då jag rört mig i hemtrakterna. Det är ett rätt vanligt problem att små biografier har svårt med att upprätthålla en ständig ström med besökare till biografen.

Som bäst är digitaliseringen av biograferna ett väldigt hett ämne världen över. Jag är väldigt intresserad av digitaliseringen eftersom den kan medföra många nya möjligheter för biograferna. Tillika innebär digitaliseringen ett stort risktagande för de små biograferna, bland annat eftersom en digital projektor är väldigt dyr att köpa jämfört med en traditionell filmprojektor. Dessutom är det värt att fundera om det överhuvudtaget lönar sig för en liten biograf att skaffa digitalprojektor; kanske biobesökarna uppskattar att det finns en möjlighet att se filmer på det traditionella viset?

Min arbetserfarenhet vid Kino Marilyn samt mitt genuina intresse för digitaliseringen uppmuntrar mig att forska i området. Dessutom ser jag det inte som en omöjlighet att jag någon gång i framtiden jobbar vid en biograf igen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Jag har valt att i detta arbete studera den pågående digitaliseringen av kommersiellt fungerande biografier i Finland. Mitt syfte med arbetet är att jag vill beskriva hur små biografier ser på digitaliseringen. Hur har t.ex. en liten biograf som skaffat digitalprojektor bekostat investeringen? Är det de dyra priserna på digitalprojektorerna som är problemet för andra biografägare som inte ännu digitaliserat sina biografier?

Enligt Andersson & Fransberg (2009) är priset ett stort hinder, speciellt för de små biograferna som har mindre än 10 000 biografbesökare per år. En digital utrustning kostar idag cirka 60 000 – 70 000 euro, vill man ha möjligheten att visa 3D-filmer får man satsa 20 000 – 25 000 euro till. I jämförelse kan man ta en ny 35 mm:s filmprojektor som kostar knappt 30 000 euro, för att inte glömma de begagnade projektorerna som är ännu billigare. (Andersson & Fransberg 2009 s. 16-17)

Eftersom digitaliseringen delar folks åsikter mitt itu kommer jag dels att intervjua biografägare som redan tagit det stora steget och skaffat digitala anläggningar samt biografägare som ännu visar filmer med traditionella filmprojektorer. Hur skiljer sig dessa biografägares syn på biografbranschen och digitaliseringen? Vad är det som åstadkommit att en biografägare skaffat digital anläggning medan den följande inte gjort det? Vad för positiva respektive negativa sidor har digitaliseringen fört med sig?

Utöver detta vill jag ta reda på hur mängden biografbesökare påverkar beslutet om en biograf skall digitaliseras eller inte. Finns det tillräckligt med besökare som besöker respektive biograf så att digitaliseringen lönar sig?

1.2.1. Avgränsning

Jag kunde skriva detta arbete om digitaliseringen i Finland i allmänhet eftersom det är en pågående, aktuell och tidskrävande process. Men eftersom det är fråga om en stor process med massor olika problemområden har jag valt att fokusera mig på en liten del inom denna digitalisering. Jag kommer i detta arbete att undersöka vad små biografier anser om digitaliseringen. Jag har dessutom valt att intervjua biografägare som upprätthåller relativt små biografier i södra Finland. Jag har valt detta område eftersom dessa biografier ligger inom ett relativt nära räckhåll till huvudstaden Helsingfors. Eftersom det i Helsingfors finns både små biografier samt stora biografkedjor som t.ex. *Finnkino* (Internet 1), erbjuds det även ett stort utbud på filmer. Mindre biografier en bit från Helsingfors kan ha svårt att få tag på filmer eftersom filmerna går ofta direkt till de stora biografkedjorna.

1.2.2. Tidigare forskning

Ett utredningsarbete av Finlands filmstiftelse, som även fått understöd av Undervisningsministeriet, behandlar övergången till digital filmdistribution i Finland (Digital Cinema Suomessa 2006). Utredningsarbetet utfördes genom att man skickade ut en enkät till Finlands Biograförbunds 130 medlemmar. Man valde att inte skicka enkäten till biografier som hörde till den stora biografkedjan *Finnkino* (Internet 1) eftersom Finnkino lockar till sig 70 % av Finlands årliga biografåskådare och har således stora resurser.

Själva enkäten bestod av 15 frågor om biografen i allmänhet, t.ex. vad gällde den nuvarande utrustningen samt repertoaren. Dessutom innehöll enkäten 26 frågor om biografägarens åsikter kring digitaliseringen, där ägaren hade möjlighet att svara med siffror från 1 – 5. Siffran 1 betydde ”inte alls viktigt” medan siffran 5 betydde ”väldigt viktigt”. Man fick svar från 36 biografier (som tillsammans representerade 53 biografisar), varpå svarsinformationen analyserades och sattes ihop till en rapport. Denna rapport ger kvantitativ data om diverse biografers syn på digitaliseringen.

Utgående från informationen biografägarna gett har man i rapporten konstaterat att en hel del biografägare är positivt inställda till digitaliseringen. Hela 56 % av respondenterna ser det som väldigt viktigt att visningskopiornas antal ökar. Dessutom anser hela 86 % av respondenterna att det är väldigt viktigt att det i och med digitaliseringen blir lättare att få tag på en visningskopia. Dessutom verkar biografägarna vara positivt inställda till att digitaliseringen ger dem möjligheten att visa exempelvis 3D-filmer. Hela 31 % av respondenterna ser det som väldigt viktigt och 28 % ser det som viktigt. (Digital Cinema Suomessa 2006 s. 7-10)

Å andra sidan visar biografägarna även oro över digitaliseringen. Av respondenterna anser 39 % att det blir problematiskt, respektive 39 % att det blir väldigt problematiskt med stigande uppehållskostnader då man övergått till digitalprojektor. Dessutom tycker 61 % av respondenterna att det blir väldigt problematiskt med att hitta investering till de nya anläggningarna. (Digital Cinema Suomessa 2006 s. 10-11)

Enkätens första fråga berör hur många salar det finns i respektive biograf. Trots denna fråga framgår det inte ur enkätens rapport detaljerad information om storleken på biograferna. I rapporten nämns inte heller var i Finland de olika biograferna finns. I rapporten formar skribenten ändå en slutsats om att enkätens respondenter representerar den grupp av biografägare som är mest intresserade av och mest positivt inställda till digitaliseringen. (Digital Cinema Suomessa 2006 s. 5)

Jag anser att detta ovannämnda utredningsarbete endast stöder och bekräftar viktigheten med mitt arbete. Man har konstaterat att det finns ett intresse för digitaliseringen av biografier i Finland. Trots detta konstaterande får man inte reda på vad specifika biografier på specifika orter anser om digitaliseringen. Man får inte heller reda på om enkäten besvarats av biografägare som har biografier med en sal eller med många salar eller om biograferna överhuvudtaget har biografåskådare. Det viktigaste är att notera att endast 36 av 130 medlemmar i Finlands Biograförbundet besvarade enkäten och således finns det många biografier vars åsikter inte fås reda på.

Det går att konstatera att mitt forskningsarbete, där jag utreder vad de små biograferna har att säga om digitaliseringen, är ett väldigt hett ämne och arbetet stöds av relevanta och aktuella forskningsfrågor.

1.3 Begreppsdefinitioner

I det här underkapitlet presenterar jag en ordlista över ämnesrelaterade ord som ofta förekommer i detta arbete.

Biograf

En lokal med tillstånd att visa film för allmänheten och som i huvudsak används enbart för detta ändamål.

Biografbesökare

Antalet biografbesökare står i direkt förhållande till antalet sålda biobiljetter.

Changeover

Celluloidfilmen anländer till biografen uppdelad på två filmrullar. Då man har två changeover projektorer laddar man filmrullarna på varsin projektor och börjar visa filmen från den första projektorn. Då den första delen av filmen börjar ta slut, utför maskinisten en snabb changeover där han slår på den andra projektorn med den andra delen av filmen och tillika slår av den första projektorn. Vid användning av long play projektor tejpar maskinisten ihop de två filmrullarna och visar filmen i ett kör på en projektor.

Digitalisering

Den process där en biograf övergår från att använda traditionell filmprojektor till att använda modern digitalprojektor.

Digitalprojektor

En apparat där en elektronisk bildsignal projiceras på en vit skärm och återspeglar en optisk bild. Den digitala kopian av en film anländer på en hårdskiva till biografen. Filmen kopieras över till en server på biografen, via e-post får biografägaren en brukskod som sparas på en minnessticka. Stickan sätts i servern och därefter kan man visa filmen med sin digitala projektor.

Digital Cinema

Den internationella frasen för användningen av digital teknologi för att distribuera och projicera filmer.

Dolby Digital - ljudåtergivningssystem

Dolby Digital använder sex kanaler för ljudåtergivning; tre frontkanaler, två surroundkanaler och en lågfrekvent bas. Det optiska ljudspåret finns även inlagt i filmremsan för säkerhets skull.

Dolby SR - ljudåtergivningssystem

Optiskt ljudspår på filmremsan. Dolby Spectral Recording är en vidareutveckling av Dolbys Brusreduceringssystem som gör att ljudet får bättre klang, mindre störningar och bättre återgivning av höga ljudvolymmer.

DTS - ljudåtergivningssystem

Digital Theatre System är ett digitalt ljudsystem som också har det optiska ljudspåret, men till skillnad från Dolby Digital används en synkroniserad CD-ROM-spelare för att återge film ljudet.

Filmprojektor

En optisk-mekanisk apparat konstruerad för att visa rörliga filmbilder genom att projicera bilderna på en vit skärm. Filmprojektorer projicerar celluloidfilm som är vanligen 35 mm bred. Den grundläggande tekniken uppfanns år 1895 av bröderna Auguste och Louis Lumière i Paris.

Multiplex

En biograf med fler än sju biosalonger. Även kallad flerbiograf t.ex. i Sverige.

3D

Tredimensionella filmer visades kommersiellt redan på 1920-talet, därefter har intresset för 3D-filmer varierat stort och uppnått boomar på 1950-talet och 1980-talet. I och med en pågående utveckling av 3D-grafik samt digitalisering av biografier ökar intresset igen för 3D-filmer. Det är relativt enkelt att tillsätta högklassig 3D-teknik till den digitala projektorn; så för biografier som digitaliseras kan det vara lönsamt att även göra

biografsalarna 3D-dugliga tillika. Tillsvidare kräver all tredimensionell visningsteknik – både filmbaserad och digital – användning av specialglasögon.

1.4 Material och metod

Innan jag berättar om digitaliseringen av biograferna samt vilka åsikter biografägarna har, anser jag att det för förståelsens skull är viktigt att inleda arbetet med historia kring filmen och biografernas uppkomst. Enligt Ejvegård (1996 s. 30-31) skall all insamlad fakta kategoriseras och sorteras samt användas för att visa någonting; det viktiga skall framhävas. Med hjälp av empiriskt material och litteratur beskriver jag således det viktiga i biografernas historia; hur den rörliga bilden kom till, hur de första biograferna uppkom fram till hur den moderna finska biografvärlden ser ut.

Digitaliseringen av biografier är ett väldigt aktuellt och relativt nytt ämne inom biografvärlden vilket gör att det finns en väldigt begränsad mängd tryckt litteratur om ämnet. Mitt material om själva digitaliseringen består således till stor del av nätbaserade publikationer och artiklar samt artiklar från tidskrifter. Eftersom digitaliseringen utvecklas snabbt så anser jag att dessa informationskällor bidrar med den mest uppdaterade, aktuella och relevanta informationen för mitt arbete. Med hjälp av dessa informationskällor beskriver jag hur digitaliseringen av biografier ser ut i Finland.

1.4.1. Forskningsintervjun

Min metod med vilken jag understöder själva grundsyftet med mitt arbete är intervjuer. Jag utför kvalitativa forskningsintervjuer där jag använder mig av halvstrukturerade intervjufrågor vilka lämnar utrymme för nya frågor som uppstår under intervjuens gång. Jag intervjuar diverse biografägare om deras åsikter och oro kring digitaliseringen. Enligt Berger (2000 s.111) är intervjuer en av de mest använda och fundamentala undersökningsteknikerna. Intervjuer ger möjligheten till större informationsupptagning vilket inte är möjligt genom exempelvis endast observation.

För att få svar på frågan hur ägare till små biografser ser på digitaliseringen är den kvalitativa forskningsintervjun en lämplig forskningsmetod eftersom man genom intervjuer kan ta reda på åsikter, tyckanden, uppfattningar och kunskaper hos en population, i detta fall biografägare (Ejvegård 1996 s. 44). Enligt Kvale (1997 s. 35) är syftet med den kvalitativa forskningsintervjun att beskriva och tolka de teman som förekommer i intervjupersonens livsvärld. Patel & Tebelius (1987 s. 43-44) påminner dock att det kan vara svårt att dra gräns mellan vad som är kvalitativ respektive kvantitativ forskning eftersom metoderna influeras av varandra.

Trots att intervjuer tar ganska lång tid i anspråk är flexibiliteten en stor fördel med intervjuer som forskningsmetod. En skicklig intervjuare kan följa upp idéer, sondera svar och gå in på motiv och känslor på ett sätt som är omöjligt i till exempel en enkät. Svaren på enkätfrågor måste tas för vad de är, men i en intervju kan man komma med följdfrågor och svaren kan utvecklas och fördjupas. Detta gör man enkelt med hjälp av halvstrukturerade intervjufrågor där man har en uppsättning strukturerade frågor, men man har även möjligheten att ställa nya frågor som uppstår under intervjuens gång. Det rekommenderas att man som intervjuare till exempel gör upp ett sorts frågeformulär som man enkelt fyller i under intervjuens gång. Det går smidigt att kryssa i och markera olika typer av svar på ett frågeformulär men betydligt svårare att skriva ner allt vad olika intervjupersoner säger. (Bell 2005 s. 158-160)

En av de vanligaste formerna av intervjuanalys är en användning av olika ad hoc-metoder. I praktiken betyder detta att det inte används en standardmodell för själva analysen av materialet utan intervjuaren kan växla fritt mellan olika analystekniker för att skapa djupare tolkningar, hitta förbindelser och visualisera resultatet i intervjumaterialet. (Kvale 1997 s. 184-185)

2 BIOGRAFENS HISTORIA

Människan har redan i tusentals år fascinerats av levande, rörliga bilder. I detta kapitel tas upp de viktiga händelserna för biografens och således även filmens historia; från skuggteaterns första rörliga bilder till de första ljusprojektorerna, samt från utvecklingen av de första biograferna ända fram till den moderna biografvärlden.

2.1 Den rörliga bilden före filmen

Det sägs att den vita dukens konst går tillbaka på en tusenårig tradition, ända till det kinesiska skuggspelet. Mot en uppspänd vit duk belyste man de detaljrikt skurna silhuettfigurerna som berättade mytiska folksagor och samtidigt undervisade den enkle medborgaren om hans sociala roll. Denna konstart uppnådde sin fulltonigaste utformning under Sungdynastin i Kina år 960-1279 och spred sig snabbt vidare till bland annat Thailand och Java. Genom mongolerna kom skuggteatern under 1100-talet till Persien och arabländerna, av vilka särskilt Egypten intresserade sig stort av konstformen. Vid 1300-talets mitt fördes skuggteatern till Turkiet, där förevisarna från 1600-talet och framöver odlade fram en komisk genre inom skuggspelet. (Waldekranz 1985 s. 20-29)

Skuggteatern nådde Europa på 1650-talet och till en början var det de italienska förevisarna som hade ett slags monopol på teaterkonsten. Men en man vid namn Dominique François Séraphin utmanade ödet och började visa sina skuggspel på 1770-talet i Paris. Han gav en succéfyllt skuggföreställning för Frankrikes drottning Marie-Antoinette och med ens hade skuggteatern förvandlats till ett familjenöje för aristokraterna. Populariteten med skuggteater spred sig genom nejden och år 1781 öppnade Séraphin en skuggteater i Paris som förblev en parisisk sevärdhet ända fram till år 1870 då teatern stängdes. (Waldekranz 1985 s. 30-35)

2.2 De optiska fenomenen

Det har inte med säkerhet kunnat fastställas när den första ljusbildsprojektorn egentligen konstruerades. Den mörka kammaren *camera obscura* utvecklades i Kina redan 400 år före vår tideräknings början och även Aristoteles (384-322 f. Kr.) ägnade mycket tid åt detta optiska fenomen. I västländerna gjordes *camera obscura* känt av Leonardo da Vinci i början av 1500-talet. (Waldekranz 1985 s. 36) *Laterna magica* uppkom tack vare utvecklingsarbetet gjort med *camera obscura*, trots att *laterna magicas* principer kändes till från tidigare av till exempel Leonardo da Vinci. *Laterna magicas* storhetstid upplevdes dock först under 1600-talet då resande förevisare åkte omkring och presenterade denna magiska lykta och dess magiska bilder för både fattiga och rika. (Heiskanen 2009 s. 15)

Mot slutet av 1700-talet hade den magiska lyktan blivit en vanlig marknadsföreteelse vilket den belgiska fysikern Etienne Gaspard Robert ville ändra på. Under artistnamnet Robertson gjorde han ordet *fantasmagori* till ett levande och skräckfyllt begrepp. Med hjälp av så kallade *fantaskop*, *laterna magica* monterade på hjul, projicerade Robertson rörliga skelett och andra skrämmande bilder på väggen och hade på det viset skapat sin egen version av skräckteater. Fantaskopet var Robertsons sätt att förgräpa den rörliga kameran. (Waldekranz 1985 s. 41-46)

Mot slutet av 1700-talet blev det även populärt att gå på så kallade *panorama-teaterföreställningar* i rotundor där publiken kunde beundra upphängda landskapsmålningar som tvinnade runt dem. (Heiskanen 2009 s. 15-16) Louis Jacques Mandé Daguerre fick en idé att utifrån panoramaföreställningarna utveckla *diorama* som var en syntes av panoramat och scenbildens tredimensionella verkan. Den tvinnande teatern var en gedigen publiksuccé och i motsats till panoramaföreställningarna var det i diorama-bildteatern själva läktaren som rörde på sig. (Waldekranz 1985 s. 56-58)

År 1832 uppfann både den belgiske fysikern Joseph Plateau och den österrikiske geometriprofessorn Simon von Stäpfer vid ungefär samma tidpunkt den så kallade *phénakistiskopivan*. På ändan av ett skaft hade man satt fast en skiva som hade en

bildserie runt utkanten. När man sedan tvinnade på skivan och tillika såg genom maskinens titthål så såg det ut som om figurerna rörde på sig. Senare lanserades denna maskin som en populär leksak under namnet *fantascope*. (Thompson & Bordwell 2003 s. 14)

2.3 Fotografikonstens utveckling

Den första fotografiska bilden gjordes på en tennplatta av uppfinnaren Joseph-Nicéphore Niepce år 1826, men det var Louis Daguerre som utvecklade tekniken under 1830-talet. Fotografiet blev snabbt ett nytt massmedium. Det enorma intresset för fotografering resulterade i att fototekniken snabbt förändrades; nya framkallningsmetoder och kameror utvecklades i rask takt. År 1838 uppfann Charles Wheatstone den *stereoskopiska* bilden och kort därefter blev det väldigt populärt att titta på stereoskopfotografier. Lådan med stereoskopiska fotografier på 1850-talet blev samma statusföremål som TV-apparater kom att bli hundra år senare. På slutet av 1800-talet monterades det panorama samt stereoskopfotografier i de så kallade tittskåpen runtom i världen. Tittskåpspanoramata gjorde att man igen tog ett steg närmare den rörliga, levande bilden. (Waldekranz 1985 s. 58-67)

Utvecklingen mot de rörliga bilderna accelererade ordentligt under 1870-talet. Den franske uppfinnaren Emile Reynaud patenterade sin *praxinoscope* år 1877; en apparat där man i en cylinders mitt monterade ett prisma med ett mångfald av spegelytor som reflekterade de tecknade bilderna runt cylinderväggen. Engelsmannen Eadweard Muybridge fotograferade galopperande hästar med 24 kameror. När de olika tagningarna sattes ihop och visades som en snabb bildserie, såg det ut som om hästarna rörde på sig. Muybridges teknik kallades animerad fotografering som även användes av den franske Etienne-Jules Marey när han fotograferade flygande fåglar. (Heiskanen 2009 s. 16)

2.4 De första filmprojektorerna

Den amerikanske uppfinnaren Thomas Alva Edison, som redan uppfunnit fonografen och den elektriska glödlampan, blev intresserad av Muybridges seriefotografier och fick impulsen till att börja experimentera med rörlig bild. *Kinetoscopet*, tittskåpet för rörliga bilder, blev färdigt 1891 och året därpå utvecklade Edisons medhjälpare W. K. L. Dickson *kinetografen*, den första filmkameran som använde film på rulle. (Thompson & Bordwell 2003 s. 16-19)

Vid mitten av 1890-talet började det strömma in otaliga tävlande filmnings- och förevisningsapparater på både den amerikanska och europeiska marknaden. I Amerika försökte Edison förgäves få monopol på apparaterna genom att vädja till upphovsrätten. I Europa försökte bland annat den italienska Filoteo Alberini söka patent på sin kameraprojektor. Vid samma tidpunkt förevisade även bröderna Max och Emil Skladanowsky sin *Bioskop*-projektor i Berlin. Detta inträffade endast två månader innan bröderna Lumière steg fram med sin kinematograf och de övriga projektoruppfinnarna föll således i skymundan. (Heiskanen 2009 s. 16)

2.5 Den första visningen 1895

Den 28 december 1895 utgjorde ett historiskt ögonblick då projicerad film visades för första gången för betalande publik. Detta skedde i och med de franska bröderna Auguste och Louis Lumière som skapat kinematografen; den så kallade *le cinématographe*. (Waldekranz 1985 s. 116-119)

Bröderna Lumière hade under året 1895 demonstrerat sin kinematograf och dess rörliga bilder för diverse societetsfolk samt vid vetenskapskongresser i Frankrike. Bröderna var oberoende mycket medvetna om värdet att komma först med offentliga filmvisningar för betalande publik. En trappa ner i den luxuösa restaurangen Grand Café vid Boulevard des Capucines no 14 fanns en orientaliskt inredd biljardsal, känd som Salon Indien. Salen var perfekt för ändamålet och läget var idealiskt; biografen presenterades

som *Cinématographe Lumière* och var därmed världens första biograf. (Waldekranz 1985 s. 116-121)

Exakt ett halvt år efter världshistoriens första filmprojicering, den 28 juni 1896, anlände Lumières "rörliga fotografier" till Finland. Visningen skedde i hotell Societetshuset, det nuvarande stadshuset, i Helsingfors och skapade beundran bland alla åskådare. Tack vare resande förevisare som åkte omkring och presenterade denna apparat kunde man även ute på landsbygden ta del av de rörliga fotografierna. Men det räckte emellertid till december 1901 innan bagerimästare Gustaf Nordin öppnade den allra första fasta biografen "Kinematograph International" i centrum av Helsingfors. Filmer och filmbiografer hade kommit till Finland för att stanna. (Uusitalo 1965 s. 9-11)

2.6 De första biograferna

De första fasta biograferna dök upp i Amerika och Frankrike direkt under 1900-talets början och i Frankrike hade man redan år 1907 upprättat 400 biografer. Den första amerikanska biografen öppnade de facto sina dörrar i New Orleans redan i juni 1896. År 1905 blev det rusning till de så kallade nickelodeon-teatrarna där man kunde se på olika korta filmsnuttar i massor kinetoskop och tre år senare fanns det redan 10 000 dylika teatrar i Amerika (Thompson & Bordwell 2003 s. 37-39). Biografpopuläriteten exploderade i Amerika och år 1914 hade landet redan över fyrtio miljoner biobesökare per vecka. (Heiskanen 2009 s. 29)

Gustaf Nordin fick på grund av ekonomiska problem lov att stänga sin biograf i Helsingfors redan år 1902, men år 1904 tog K. E. Ståhlberg över marknaden med sin biograf "Världen Rundt" och tillhöll till en början i Nordins gamla biografutrymmen. (Uusitalo 1965 s. 12-15) Ståhlbergs biografverksamhet visade vägen för många andra entreprenörer och i huvudstaden dök det upp nya biografer i samma raska takt som de försvann. Under året 1905 samt åren därpå öppnades fasta biografer i bland annat Tammerfors, Åbo, Vasa, Viborg, Jyväskylä och Kuopio. (Heiskanen 2009 s. 26-31)

Vid övergången till 1910-talet började den finska publikens smak för film ändras. Istället för nyhetsberättelser och komiska scener började teaterfilmerna och speciellt seriefilmerna få ett starkare grepp om biobesökarna. Publiken ville nu även veta mer om personerna som spelade filmkaraktärerna på den vita duken. Filmstjärnor föddes och med dem kom även filmtidningar där biobesökarna kunde läsa allt om sina idoler. (Heiskanen 2009 s. 49-50)

Kring denna tidpunkt fanns det ungefär 80 verksamma biografier i Finland. (Uusitalo 1965 s. 92) Eftersom filmspektaklet hade blivit väldigt populärt inleddes det diskussioner kring filmernas moral samt deras för tiden kontroversiella innehåll. Liksom i andra europeiska länder började man i Finland förhandscensurera filmer år 1911. Till en början var det lokala polistjänstemän som skötte om censuren med föga intresse. År 1923 övergick censuransvaret till Suomen Biografiliitto, nuvarande Suomen Filmikamari, tills Statens filmgranskningsbyrå grundades för ändamålet år 1945. (Heiskanen 2009 s. 52)

2.6.1. De första biografpalatsen

Under 1910-talet kunde man i Helsingfors säga adjö till de mest primitiva visningsutrymmena. Ernest Ovesén var först ute med att öppna biografpalatset "Olympia" i centrum av Helsingfors år 1909; Finlands största sal hade hela 551 sittplatser. Snabbt därefter öppnades "Scala" och år 1911 kunde palatset "Maxim" stoltsera med sina 789 sittplatser. Maxims bekostade inredning med för övrigt ornamentik, gigantiska takkronor och dekorationsmålningar vände ett nytt blad i biografernas era. Maxim erbjöd även på revyteater och annan populär underhållning. År 1919 köptes Maxim av nygrundade Suomi-Filmi Oy som döpte om sitt nya flaggskepp till Kino-Palatsi. Under 1930-talet öppnade Suomi-Filmi även biografpalats i både Åbo och Tammerfors. (Heiskanen 2009 s. 58-63, s. 121)

Likväl i Amerika var stora filmpalats det nyaste nya. Den första biografjätten "Regent" öppnades år 1913 i New York och hade 1800 sittplatser. Det ena luxuösa filmpalatset avlöste det andra, till exempel "Strand" erbjöd sittplatser för hela 2750 personer medan arkitekten W. W. Ahlslager designade en gigantisk biografisal för hela 6000 personer.

I och med de arkitektoniskt vackra byggnaderna ville man unna den vanliga medborgaren en chans att fly vardagen och samtidigt locka till sig finare folk från övre klasser till biografpalatsen. I Frankrike öppnades biografpalatset ”Madeleine Théâtre” när intill Operan i Paris år 1918. Två år senare stod även det gigantiska palatset ”Gambetta-Palace”, dekorerat med Art nouveau freskomålningar, färdigt för öppning. Men det var ändå ”Gaumont Palace” som med sina dryga 6000 sittplatser förblev sin tids största europeiska biograf. (Heiskanen 2009 s. 63-65)

2.7 Ljudfilmen anländer

Det första världskriget bröt ut år 1914 vilket resulterade i ett snävare filmutbud i Finland och i brist på nya filmer höll man sig till det gamla utbudet. Men publiken suktade efter nya filmer för att för en stund få fly den ledsamma vardagen. I och med krigscensuren var det förbjudet att förevisa tyska filmer eller spela tysk musik. Överraskande nog resulterade detta i att man förevisade allt mer ryska filmer i de finska bioograferna. (Heiskanen 2009 s. 74)

Mitten av 1910-talet var en storhetstid för biografverksamheten i Finland. Allt fler bioografer öppnades och verksamheten bar frukt – tack vare det kvalitativa programmet samt filmvärldens nya dragplåster som till exempel Chaplin, Max Linder och Theda Baran. I och med att Finland blev självständigt år 1917 samt att förbudslagen trädde i kraft så förbättrades bioografernas överlevnadsmöjligheter ytterligare. År 1923 fungerade 132 bioografer i Finland; 35 av dem i Nylands län. (Heiskanen 2009 s. 79-81)

De flesta stumfilmer ackompanjerades av levande musik, allt från en pianist till en stor orkester, med vars hjälp man ibland lyckades synkronisera ljudeffekter med det som hände på den vita duken (Thompson & Bordwell 2003 s. 193). Mot slutet av 1920-talet började det spridas rykten om att ljudfilm var på antågande. En handfull uppfinnare hade redan under de gångna åren prövat på olika tekniker med ljudsystem – bland dem den finska uppfinnaren Erik Tigerstedt som bandade in ljud på filmband redan år 1915. Slutligen år 1929 visades ljudfilmen ”Sonny Boy” i biograf ”Capitol” i Helsingfors. Men få såg positivt på denna nymodighet eftersom det skulle innebära nya dyra

införskaffningar för biograferna under pågående svåra recession. Biograferna led redan av en hög beskattning och efter biografbranden i Tammerfors år 1927, där 21 personer miste livet, tvingades biografägarna dessutom att satsa mycket mer pengar på biografernas brandsäkerhet (Heiskanen 2009 s. 106). Vissa ansåg till och med att ljudfilmerna i framtiden skulle leva sida vid sida till de gamla goda stumfilmerna. (Uusitalo 1965 s. 25-27)

Ljudfilm blev en stor succé trots alla odds. Först ute med ljudbiografer var man i Amerika där biografverksamheten blomstrade trots recessionen – år 1926 hade man 60 miljoner biobesökare och tre år senare hade siffran stigit till 110 miljoner. Vid övergången till 1930-talet var man i Europa snabba på att följa Amerikas exempel och utrustade sina biografer med ljudsystem. I början av år 1936 var endast fem procent av Finlands 230 biografer stumfilmsbiografer. (Heiskanen 2009 s. 100-103)

2.7.1. Fyra hundra finska biografer

Trots att mängden biografer i Finland föll till mindre än 200 teatrar under år 1930 innebar det kommande årtiondet uppsving för biografvärlden. Mindre teatrar fick stänga sina dörrar på grund av den pågående recessionen men istället byggdes det nya och större teatrar. Biograferna sjönk till en början i antal, men antalet sittplatser steg eftersom de nya biograferna var mycket större. Mindre biografer fortsatte försvinna under början av 1930-talet samtidigt som stumfilmerna försvann ur programmet. Teatrarna blev allt vackrare vilket fungerade som lockbete för många biobesökare. Det dök upp allt fler biografer; år 1938 var de finska biograferna 300 till antal och trots det andra världskriget steg siffran till 400 biografer under år 1941. Några år innan började biograferna även sprida sig till landsbygden; under år 1935 fanns det biografer på 65 landsbygdsorter och fyra år senare hade siffran stigit till 160. (Uusitalo 1965 s. 98)

2.8 En tröst under krigstiden

Under 1930-talet började allt mer filmer från Hollywood och Europa bli populära i Finland. Det finska folket hann precis börja beundra skådespelare som Clark Gable, Claudette Colbert och Shirley Temple då det andra världskriget bröt ut år 1939. (Heiskanen 2009 s. 131-134) Men trots att man nu levde i en svår ekonomisk samt fysiskt och mentalt ansträngande tid, så slutade inte finnarna besöka biograferna. Att dansa var numera förbjudet och biobiljetter var en av de få saker man inte behövde köpa ”på kort”. Många upplevde biobesöken som en flykt från den ledsamma vardagen och även ute på krigsfronten ställde man upp primitiva barackbiografer för soldaterna. (Uusitalo 1965 s. 100)

Den inhemska filmen upplevde en storhetstid under krigstiden, bland annat eftersom det importerades en begränsad mängd utländska filmer under denna tid. Varje inhemsk film hade minst 400 000 tittare och under år 1942 hade de finska filmerna allt som allt setts av 2, 8 miljoner tittare. (Heiskanen 2009 s. 137-138)

2.8.1. Filmstriden

Under fortsättningskriget kapade nazisterna den Internationella Filmkammaren för att kunna framhäva nazi-Tysklands kulturpolitiska mål samt tillika köra ut alla amerikanska och engelska filmer från den Europeiska marknaden. Finland berördes av denna bojkott år 1942 då alla filmarbetare tvingades välja sida; den amerikanska eller den tyska. Denna konflikt gör sig mest känd som den så kallade filmstriden. (Sedergren 2002)

Suomen Filmikamari kom att stå på den amerikanska sidan, medan den för ändamålet nygrundade *Suomen Filmiliitto* stödde den tyska sidan. De sistnämnda ansåg att det var nödvändigt att vara god vän med Tyskland; tyskarna distribuerade nämligen den nödvändiga råfilmen som behövdes i den finska filmproduktionen. Men amerikanska filmer bojkottades aldrig helt och hållet i Finland och på samma sätt var även tyska filmer populära under krigstiden. (Sedergren 2002)

Freden med Sovjetunionen samt brytningen med Tyskland år 1944 tvingade filmstridens deltagare att sluta fred med varandra. Mitt i allt var det Suomen Filmikamari som efter flera års förtryck höll i all makt och Suomen Filmiliitto stängde sina dörrar redan samma år. (Heiskanen 2009 s. 159-160)

2.9 Televisionen utmanar biografen

Åren efter fortsättningskriget upplevde man i Finland fortfarande en succétid för biograferna. År 1945 gick tittarsiffran upp till 3,6 miljoner och två år senare rörde sig siffran fortfarande kring 3 miljoner biografbesök. Men trots att även biografmängden steg – 460 biografer i Finland under slutet av år 1947 – noterades de första tecknen på ett avtagande intresse för att gå på bio. (Heiskanen 2009 s. 158)

Sakta men säkert minskade mängden biografbesök. Intresset för inhemska filmer dalade radikalt under 1950-talet men filmindustrin kunde inte läsa signalerna och släppte bara mer och mer premiärer. Generalstrejken 1956 samt de därpå följande åren av recession gjorde att biografintresset avtog ännu mer. Men det var inte frågan om en obefintlig efterfrågan på filmer utan nu erbjöds det även på alternativa underhållningsmetoder. Rockmusiken bröt igenom år 1956 och ungdomarna rusade till skivbutikerna. Man ville även gärna spara på sina pengar så att man kunde skaffa det nyaste nya; en bil eller en motorcykel. Men den största utmanaren till biografen kom att bli televisionen som fick sitt stora genombrott i Finland under 1960-talet. (Heiskanen 2009 s. 171-173)

2.10 Biografdöden

Under 1960-talet förändrades den finska filmkulturen radikalt. De stora filmbolagen försvann och istället dök det upp små och personliga bolag med personer som Risto Jarva och Jörn Donner i spetsen. Men trots dessa nya vindar lockades inte människorna tillbaka till biograferna. I samma takt som televisionens popularitet spred sig genom landet så spred sig även biografdöden. I slutet av 1950-talet fanns det ett rekordantal på

618 biografier i Finland, men under 1960-talet började biograferna försvinna. (Heiskanen 2009 s. 175-176)

Gamla stadsdelar med historiska hus revs ner och med dem även många biografier; under 1960-talet försvann 260 biografier i Finland. Två årtionden senare hade kvartersbiograferna så gott som försvunnit ur den finska gatubilden. VHS-kassetten gjorde att ännu fler personer valde att se på filmer i sitt eget vardagsrum istället för i biograferna. De finska biograferna minskade i rask takt. (Heiskanen 2009 s. 177-178)

2.11 Den finländska biografen idag

I början av 1990-talet ville man imponera med mängden biografialonger; multiplex dök upp i Finland vilket gjorde att ännu fler små biografier försvann (Heiskanen 2009 s. 178). Finlands största biografkedja, Finnkino (Internet 1), grundades redan år 1986 och hade drygt tjugo år senare femton biografier på elva orter i Finland, allt som allt var det frågan om 89 biografialonger. (Finnkino – Suomen suurin elokuvateatteriketju 2009)

År 2009 fanns det 170 biografier på 129 orter i Finland, tillsammans hade dessa biografier 306 biografialonger. Multiplexen var fem till antal och två av dessa multiplex fanns i Helsingfors. Hela 6, 8 miljoner människor hann gå på bio under året 2009 men 47 procent av dessa biobesök gjordes i multiplex. Digital Cinema – användningen av digital teknologi för att distribuera och projicera filmer – började bli ett allt mer vanligt fenomen i Finland och biografier utrustade med digitala projektorer ökade med stadig takt under år 2009. (Elokuvavuosi 2009)

3 DIGITALISERINGENS FRAMTÅG

I detta kapitel redogörs det för hur digitaliseringen framskridit längs med åren och hur det digitaliserade dagsläget ser ut i Finland. Det framgår även vad branschens experter har för teorier och erfarenheter av digitaliseringens alla områden.

3.1 De första digitala projektorerna

Avancerade teknologiska utvecklingar under början av 2000-talet gjorde att den digitala visningsmetoden äntligen kunde utmana traditionell 35 mm:s celluloidfilm i frågan om bildkvalitet. Flera olika projektortillverkare började erbjuda egna lösningar på projektorer som givetvis inte var kompatibla med varandra och bristen på en gemensam standard blev således ett hinder för den fortsatta utvecklingen av Digital Cinema. Men år 2006 kom räddningen då Hollywoods största filmstudior startade *Digital Cinema Initiatives* och enades om gemensamma standarder och tekniska specifikationer för Digital Cinema. (Digital Cinema System Specifikation 2007 s. 13) Exempelvis termen 2K betecknar numera den standard biografutrustningen skall uppfylla för att kunna räknas som en fullvärdig digital biograf. 2K står för bildens resolution som skall vara 2048 x 1080 pixel. Den andra tillåtna och mycket dyrare resolutionen är 4K där bildens resolution är 4096 x 2160 pixel. (Andersson & Fransberg 2009)

Enligt Pilvi Burman (2010) som jobbar på distributionsbolaget FS Film hade man väntat på digitaliseringens stora genombrott sedan länge men genombrottet hade bara skjutits upp hela tiden. Hon nämner att de första spekulationerna och diskussionerna kring digitaliseringens ankomst hölls redan år 1995 och då trodde man att digitaliseringen skulle slå igenom efter fem till tio år. Men det räckte emellertid till år 2007 innan den första fasta digitala projektorn installerades i Finland, därpå följande år visades den första digitala 3D-filmföreläsningen som blev en stor publiksuccé. I början av år 2010 fanns det redan 49 digitala biografialonger på 34 orter i Finland. Tero Koistinen (2010) som jobbar som verkställande direktör för Finlands Biografförbund berättar att man räknar med att ha ungefär 70 digitala biografialonger i Finland innan utgången av år 2010.

Ur europeisk synvinkel har antalet digitaliserade biografier ökat stadigt under de senaste åren. Under de första sex månaderna av år 2009 ökade antalet europeiska biografialonger som övergått till digital visningsteknik med hela 69 procent. I Norden var det Sverige som tog ledningen; där ökade antalet med 150 procent. I Finland ökade antalet digitaliserade biografier med 125 procent, i Danmark med 50 procent och i Norge med 20 procent. I slutet av juni 2009 fanns det allt som allt 2 602 digitala biografialonger i Europa och 55 procent av dessa hade även installerat 3D-visningssystem. (Brunella 2010)

3.2 Hur fungerar och vad kostar tekniken?

En digital biograf behöver praktiskt taget en digital projektor, en digital server dit filmerna lagras samt vid behov ett digitalt 3D-system. I dagens läge finns det en handfull olika apparat typer för biografägarna att välja mellan men marknaden leds av några starka kandidater. Koistinen (2010) berättar att i Finland är de digitala projektor typerna *Barco* och *Christie* de mest populära och de flesta biografier har filmservrar av typen *Dolby*. De biografier som även installerat digitala 3D-system använder främst systemtypen *Xpand*, men några har även *Dolby*.

Det finns inte exakta prislistor på vad digitaliseringen av en biograf kostar men enligt Andersson & Fransberg (2009) får man betala 60 000 – 70 000 euro för en projektor och server, medan ett digitalt 3D-system kan kosta till och med 25 000 euro. Saken behandlas även av Koistinen (2010) som dessutom påpekar att övriga utgifter enkelt höjer på den totala digitaliseringssumman. Biografägarna måste ofta till exempel renovera maskinrummen och installera nya ventilationssystem vilket får den totala digitaliseringskostnaden lätt att gå upp till 100 000 – 120 000 euro, en summa som kan vara svår att tackla för mindre biografier. Dessutom kommenterar Koistinen att eventuella reservdelar till de digitala visningsapparaterna är dyra.

I en digitaliserad biograf går själva filmvisningen till på ett relativt smärtfritt sätt. Andersson & Fransberg (2009) förklarar att den digitala kopian av filmen anländer till

biografen på en hårddiskiva varifrån filmen kopieras över till biografens digitala server. Biografägaren får en brukskod via e-post som sparas på en minnessticka. Stickan placeras sedan i servern vilket gör att biografägaren kan öppna filmen och med några enkla tryck på några knappar kan biografägaren köra filmen för biografbesökarna.

3.3 3D-filmer och alternativt innehåll

Burman (2010) är en av många inom filmbranschen som anser att 3D-filmer är det stora dragplåstret till varför biografägare väljer att digitalisera sina biografier. Under hösten 2008 var det finsk premiär av 3D-filmen *A Journey To The Centre of The Earth* som lockade många besökare till biograferna. Burman förklarar att digitaliseringstrenden började då och att den accelererade hårt i och med 3D-versionen av *Ice Age 3* som hade finsk premiär ungefär ett år senare. Slutligen var det 3D-filmen *Avatar* som sprängde kassorna vid julen 2009 och lockade till sig flera hundra tusen biografbesökare i Finland. Burman refererar till denna tidpunkt som en ny era för 3D-filmer.

Även Koistinen (2010) håller med om att 3D-filmer fungerar som lockbete för digitaliseringen men han nämner även en oro över hur länge 3D-filmer egentligen kommer att intressera biografbesökarna. Koistinen tror dock att själva digitaliseringen lönar sig i det långa loppet och att det kommer att tjäna alla inblandade parter.

Harri Ahokas (2008) arbetar som distributionschef vid Finlands filmstiftelse och anser att 3D-filmer men också möjligheten att visa alternativt innehåll sätter fart på digitaliseringen av biografier i Finland. Med hjälp av satelliter kan man numera visa direktsända konserter, teaterföreställningar och andra tillställningar i digitaliserade biografier som är försedda med mottagare av satellitsignaler som tilläggsutrusning. I Finland har satellitsända operaföreställningar varit de mest populära. Ahokas menar även att detta alternativa innehåll ger ett stort mervärde åt biograferna eftersom biograferna kan erbjuda ett bredare utbud på kultur för människor i olika åldrar. Han betonar därför att städerna och kommunerna borde hjälpa till med mer ekonomiskt digitaliseringsstöd åt biograferna eftersom man i framtiden kan räkna biograferna som egentliga kulturhus.

3.4 Både analoga och digitala visningskopior

Burman (2010) och Koistinen (2010) håller båda med om att det är dyrt att digitalisera biograferna i Finland eftersom man vid övergångsperioden måste hålla igång produktionen och distributionen av både analog 35 mm film samt av digital film. Ahokas (2008) tror att det räcker länge innan alla finska biografer är digitaliserade och nämner tillika att det måste finnas tillgång till analoga 35 mm filmkopior så länge som det finns biografägare som inte har råd eller möjlighet att skaffa digitala visningsanläggningar. Koistinen framhäver ändå att en digitaliserad biograf får betydligt lättare tag på premiärfilmer än vad en traditionell biograf gör.

För övrigt lär man spara in en hel del pengar genom att digitalisera biograferna. För distributionsbolagen blir produktionen av en digital visningskopia som sätts på en hårdskiva mycket billigare än produktionen av en många kilometer lång filmkopia. Den digitala filmen är även lättare i vikt vilket ger billigare transportkostnader för biograferna. Dessutom behöver man som biografägare inte längre utbilda maskinister till att visa filmer på de relativt invecklade filmprojektorerna; biografägarna kan själva sköta allt arbete i det digitala maskinrummet. (Burman 2010)

3.5 De livsnödvändiga stödpengarna

För många små biografer är det alldeles för dyrt att skaffa digitala visningsanläggningar helt på egen hand eftersom en digital utrustning kostar i dagens läge mellan 100 000 – 120 000 euro (Andersson & Fransberg 2009). De flesta biografägare väljer att söka om understöd från Finlands filmstiftelse som går med på att finansiera max 50 procent av den totala anläggningskostnaden vilket i praktiken betyder ett understöd på ungefär 50 000 euro (Tukiohjeet 2009). Men trots understöd är det fortfarande fråga om en stor summa pengar som biografägarna skall betala ur egen ficka och enligt Burman (2010) tvingas de flesta små biografer välja om de investerar i digitaliseringen eller om de stänger sin biograf.

Finlands filmstiftelse har sedan några år tillbaka beviljat understöd för biografer som önskat skaffa sig digitala visningsanläggningar samt understöd för produktionen av digitala visningskopior på inhemska filmer. Enligt Harri Ahokas (2008) har man från filmstiftelsens sida på detta vis understött helheten av den finska filmdistributionen men han efterlyser ändå mer ekonomiskt stöd från själva filmdistributionsbolagen. Tack vare digitaliseringen gör dessa distributionsbolag stora inbesparingar då de inte längre behöver tillverka dyra filmkopior för biograferna. En biograf betalar visningsavgift för varje film till dessa bolag och visningsavgiften för digitala filmer är konstigt nog lika hög som visningsavgiften för analoga filmer. Ahokas efterlyser en allmän förändring av visningsavgifternas storlek.

4 DE SMÅ BIOGRAFERNA

I detta kapitel presenteras de små biografier som utgör själva intervjuobjekten i detta forskningsarbete. Det berättas kort om biografernas historia samt om deras aktuella läge inom digitaliseringen.

4.1 Valet av biografier

Syftet med detta arbete är att beskriva hur små kommersiellt fungerande biografier ser på digitaliseringen. För att få fram olika åsikter och tankar kring denna process har det valts med fem biografier till detta arbete med betoning på att dessa biografier är alla i olika skeden av digitaliseringen. Några av biografägarna har redan tagit det stora steget och skaffat digitala visningsanläggningar medan andra valt att i alla fall tillsvidare visa filmer med traditionella filmprojektorer.

De biografier som valts med till detta forskningsarbete finns belägna i Nyland i södra Finland och ligger således relativt nära huvudstaden Helsingfors som erbjuder ett stort utbud av filmvisningar. Dessa fem biografier må vara i olika skeden av digitaliseringen men de har till exempel alla upplevt problem med att få filmkopior av premiärfilmer i god tid, eftersom premiärfilmer ofta först når stora filmstäder eller biografier med mycket biografbesökare.

4.2 Intervjusituationerna

Samtliga biografägare har intervjuats på samma halvstrukturerade intervjusätt; de har fått svara på samma uppsättning intervjufrågor men även svarat på nya frågor som uppstått under respektive intervju gång. Alla fem biografägare var positivt inställda till intervjuerna från och med första stund vilket bidrog till att varje intervju framgick mer som en ledig diskussion än en strikt intervju. Biografägarna besvarade grundläggande frågor gällande deras biograf, biografens utrustning och antalet biografbesök. Det diskuterades bland annat negativa och positiva sidor med Digital Cinema, valet av

digitalprojektor och problemet med ekonomin. Varje intervju tog ungefär en timme i anspråk.

4.3 Kino Marilyn i Lovisa

Biografen Kino Marilyn (Internet 2) grundades på 1940-talet och är en liten biograf vid Drottninggatan i Lovisa, själva utrymmena ägs och hyrs ut av Lovisa stad. Kino Marilynns verksamhet har letts av många personer längs med åren och den nuvarande ägaren, familjeföretaget Logimar med **Tero Sainomaa** i spetsen, tog över verksamheten år 2007. Ett fåtal personer arbetar vid biografen, men ingen tar lön för sitt arbete eftersom biografen upprätthålls som en hobbyssysla.

Kino Marilyn har en salong med 250 sittplatser och använder sig av ljudåtergivningssystemet DTS. Den förra ägaren skaffade filmprojektorn *Ernemann 14* som fortfarande är i användning. De två äldre filmprojektorerna finns fortfarande kvar; en står i maskinrummet medan den andra kan beundras i biografens aula. Kino Marilyn har en till två föreställningar varje dag och flest biobesökare kring julen. I biografen ordnas det även privatföreläsningar och andra tillställningar, men filmerna är det viktigaste. Kino Marilyn beräknas ha omkring 10 000 biobesökare årligen.

Kino Marilyn är den första lilla biograf i Finland som beviljats digitaliseringsstöd av Finlands filmstiftelse, detta inträffade hösten 2008. Men trots beviljat stöd är det svårt för biografen att skaffa en digitalprojektor eftersom stödet täcker endast hälften av utgifterna. (Sainomaa 2010)

4.4 Bio Grani i Grankulla

Bio Grani (Internet 3) grundades år 1978 vid Djäknestigen i Grankulla. Suomi Filmi ägde biografen i sex år, varefter den stod tom ett år innan paret **Arne** och **Orvokki Lohman** år 1985 fortsatte med biografverksamheten som sin fulltidssyssla. Innan de tog över Bio Grani upprätthöll paret biografen Kino Lux i Alberga. Orvokkis föräldrar har

genom tiden drivit ett flertal biografier runtomkring Finland och paret Lohmans yngsta son äger biografen Bio Grand i Dickursby.

Bio Grani har en salong med 137 sittplatser och använder ljudåtergivningssystemet DTS som de nuvarande ägarna skaffat. I maskinrummet finns två filmprojektorer *Microtecnica 628/14* som båda är i användning eftersom de är så kallade change over - projektorer. Paret Lohman har vid detta skede inga planer på att skaffa digitalprojektor men de följer noggrant med marknaden.

Biografen har några filmföreställningar varje dag. Någon egentlig säsong är svår att fastställa eftersom besöksmängden varierar från film till film. Under de bästa åren har Bio Grani haft 20 000 biobesökare men de senaste år har summan sjunkit till 15 000. Eftersom det i samma byggnad som biografen också finns en skola så ordnas det ibland skolan kulturevenemang i biografens utrymmen. (Lohman 2010)

4.5 Kino Olympia i Hangö

Kino Olympia (Internet 4) grundades år 1917 vid Berggatan i Hangö. Under krigstiden förstördes biografen i en brand orsakad av bombning men efter en grundlig renovering öppnades biografens dörrar igen år 1946. Biografen har ägts av i alla fall tre olika personer men **Keijo** och **Eeva Alanen** tog över verksamheten som fulltidssyssla år 1999. Till en början var de där på hyra men år 2004 gjordes fastigheten till ett aktiebolag var i paret Alanen äger biograf-aktien.

I samband med den årligen återkommande Hangö filmfestivalen ordnas det specialföreställningar i biografen och annars ordnas det även privatföreställningar samt skolföreställningar. Biografen har vanligtvis två filmföreställningar per kväll och den bästa säsongen är sommartid då alla sommargäster anländer till Hangö. Biografen har mellan 12 000 och 15 000 besökare per år och 3 000 av dessa besöker biografen i juli-månad.

Kino Olympia har en salong med 206 sittplatser och använder sig av ljudåtergivningssystemet DTS. I maskinrummet finns filmprojektorn *Victoria V* och i salongen finns det även en videokanon samt en DVD-spelare som används då och då. Än så länge har paret Alanen inga planer på att skaffa en digitalprojektor utan de avvaktar situationen och väntar och ser. (Alanen 2010)

4.6 Bio Pallas i Karis

Bio Pallas (Internet 5) grundades i slutet av 1930-talet på Nils Grabbe gatan i Karis. **Jouko Sipiläinen**s föräldrar köpte biografen år 1968, Jouko fortsatte med verksamheten efter sina föräldrar och har varit biografens ägare sedan år 1980. Joukos familj bor i samma hus som biografen och de äger hela byggnaden. Beroende på populariteten med en film så varierar även antalet filmvisningar, men Bio Pallas har minst en filmvisning per dag. Biografen har oftast säsong under sommaren och besöks av ungefär 13 500 tittare årligen.

Bio Pallas har en salong med 248 sittplatser och använder sig av ljudåtergivningssystemet Dolby Digital. Uppe i maskinrummet finns två filmprojektorer *Ernemann* som härstammar från 1970-talet, en tredje likadan projektor kan beundras i biografens aula. Bio Pallas beviljades digitaliseringsstöd av Finlands filmstiftelse hösten 2009 och har nu även skaffat digitalprojektorn *Barco* och 3D-systemet *XpanD* som väntar på installation. (Sipiläinen 2010)

4.7 Bio Forum i Ekenäs

Bio Forum (Internet 6) är den näst äldsta fortfarande verksamma biografen i Finland. Den grundades år 1912 och bar då namnet Ekenäs Nya Biograf – Teater. **Esa Halonens** familj hade redan år 1938 upprätthållit biografverksamhet i staden, men då i andra utrymmen. År 1943 övergick Bio Forum i familjen Halonens ägor och Mirja Halonen, tillsammans med sina tre söner, höll igång biografen. Vid övergången till 2000-talet var det slutligen sonen Esa Halonen som tog över verksamheten.

Bio Forum har en salong med 104 sittplatser och har ljudåtergivningssystem som Dolby Digital, DTS samt Dolby SR. En ny filmprojektor *Victoria V* skaffades i juni 2008 och i november 2009 togs den digitala projektorn *Barco* med 3D-systemet *Xpand* i bruk. Esa Halonen hade beviljats digitaliseringsstöd av Finlands filmstiftelse för ändamålet.

I biografen ordnas även privatföreställningar samt skolföreställningar och i samband med det årliga evenemanget Ekenäs Filmfest ordnas det även filmvisningar i biografen. Biografen har ungefär två filmförevisningar per dag och den bästa säsongen är under sommaren. Årligen besöks biografen av ungefär 13 000 personer. (Halonen 2010)

5 BIOGRAFÄGARNAS ÅSIKTER

I detta kapitel presenteras och jämförs biografägarnas åsikter och kommentarer om både den allmänna digitaliseringen av biografier i Finland samt om digitaliseringen av deras egna små biografier.

5.1 Digitaliseringsvågen når biograferna

Nästan alla intervjuade biografägare berättar att de första gången hört om digitaliseringen i början av 2000-talet men att ingen i filmbranschen tog det på allvar vid den tidpunkten. Någon enstaka digital projektor nådde Finland i början av 2000-talet men till exempel Ekenäsbördige Esa Halonen (2010) minns att den dåvarande bristen på digitala visningskopior gjorde att den digitala projektorn inte kunde användas till fullo så den åkte snabbt tillbaka var den kommit ifrån.

Enligt biografägarna nåddes Finland av den stora digitaliseringsvågen för två-tre år sedan, vilket troligen beror på att den första fasta digitala projektorn installerades i landet år 2007 (se s. 36). Keijo Alanen (2010) berättar att vid denna tidpunkt ansåg alla mitt i allt att digitaliseringen var den enda räddningen för de finska biograferna och det blev med ens svårare att få filmkopior till de traditionella filmprojektorerna. Alanen berättar att han ofta fick höra att han borde skaffa digital projektor för då får han direkt visningskopior på de filmer han önskar.

Det stod tidigt klart att införskaffningen av digitala visningsanläggningar skulle kosta biografägarna mycket pengar. Jouko Sipiläinen (2010) var till en början säker på att hans biograf inte skulle klara av en nymodighet som denna och att han skulle vara tvungen att stänga dörrarna, men efter noggranna uträkningar började han trots allt tro mer och mer på en digitalisering av sin biograf. Tero Sainomaa (2010) och Halonen insåg direkt att digitaliseringen var ett självklart krav för att kunna fortsätta med biografverksamheten, medan Alanen och Arne Lohman (2010) valde att tillsvidare avvakta situationen och istället noggrant följa med den digitaliserade marknadens utveckling. Vid intervjutillfällena under sommaren 2010 väntade Sipiläinens digitala

projektor på installation och Halonens digitala projektor hade visat filmer sedan ett drygt halvt år tillbaka. Sainomaa upplevde problem med finansieringen och Alanen samt Lohman avvaktade fortfarande situationen.

5.2 Vilka är de stora dragplåstren?

Trots att de intervjuade biografägarna förhåller sig olika till digitaliseringen av deras biografier så delar de ganska långt samma åsikter gällande fördelarna med Digital Cinema.

5.2.1. Fler visningskopior

För en biograf är det oerhört viktigt att lätt och snabbt få tag på visningskopior av filmer. Sipiläinen (2010) berättar att om det visas en bra och populär film så kommer biografbesökare och se på den under vilken årstid som helst. Det viktigaste är att få tag på filmen så snabbt som möjligt så att filmens färskhet inte går förlorad. Alanen (2010) tar upp helt samma problem och tillägger dessutom att i dagens läge blir filmerna snabbt gamla och de utkommer väldigt snabbt på DVD-skivor. Både Sipiläinen och Alanen har upplevt svårigheter med att få filmkopior till sina biografier då det alltid bara funnits en begränsad mängd cirkulerande filmkopior i Finland. I och med den enkla tillverkningen av digitala visningskopior (se s. 29) blir det mycket lättare för en digitaliserad biograf att få tag på premiärfilmer i tid.

Halonen (2010) berättar att tillgängligheten på filmer förbättrades avsevärt då han skaffade digital projektor och att biografbesökarna är oerhört nöjda då de nu får se på pinfärska premiärfilmer i sin hemstad. Sainomaa (2010) håller fullständigt med i detta påstående och säger dessutom att om en biograf har problem att få premiärfilmer i tid så åker biografbesökarna enkelt till andra orter för att få se på filmen. Den enda som medger att han inte haft egentliga problem med att få premiärfilmer i tid är Lohman (2010) men han kan inte sätta fingret på vad det exakt beror på.

5.2.2. 3D-filmer

Vid frågan om hur biografägarna ställer sig till möjligheten att med digitala visningsanläggningar kunna visa 3D-filmer uppstår det klart delade åsikter. För Halonen (2010) var det självklart från början att han installerade 3D-system i sin digitala projektor och han anser att det definitivt lönar sig eftersom en stor del av nutidens populära barnfilmer publiceras som 3D-filmer. Sipiläinen (2010) tror också att det i det långa loppet lönar sig att ha installerat 3D-system. Sainomaa (2010) har även planer på att skaffa 3D-system den dagen han skaffar digital projektor. Sainomaa uttrycker dock sin oro över att det kan hända att intresset för 3D-filmer sjunker drastiskt efter några år, men att det kan man inte veta på förhand.

Alanen (2010) funderar också hur länge intresset för digitala 3D-filmer håller i sig. Alanen anser att fröjden av att gå på biograf upplevs bäst tillsammans och att samvaron lätt försvinner då man måste använda 3D-glasögon för att kunna se på dagens 3D-filmer. Han nämner även att en del biografbesökare får huvudvärk av att använda 3D-glasögonen, vilket även Lohman (2010) håller fullständigt med i. Alanen efterlyser 3D-system vars filmer man kan se utan speciella glasögon. Trots att Alanen samt Lohman förhåller sig smått negativt till 3D-filmer så håller de båda med om att det troligen ändå lönar sig att installera 3D-system till de digitala projektorerna.

5.2.3. Alternativt innehåll

Ingen av de intervjuade biografägarna har installerat – eller har vid intervjutillfällena direkta planer på att installera – mottagare för satellitsignal för att kunna direktsända exempelvis konserter i sina biografier. Men några av biografägarna kontemplerar ändå möjligheterna med att kunna visa alternativt innehåll i de digitaliserade biograferna. Alanen (2010) tycker att det skulle vara spännande att få pröva på den nya tekniken men han är osäker om intresset för alternativt innehåll skulle vara tillräckligt stort i hans biografstad Hangö.

Både Sipiläinen (2010) och Sainomaa (2010) låter sig fascineras om tanken att kunna visa direktsända konserter i sina biografier. Sipiläinen tänker dock koncentrera sig på att

få sin digitala projektor med 3D-system att fungera innan han tar sig an nya projekt. Sainomaa tycker att det alltid är bra att få alternativa och nya grejer till en liten ort och han är speciellt intresserad av möjligheten att kunna visa direktsända operaföreställningar. Han betonar ändå att filmerna kommer alltid att vara den huvudsakliga underhållningsmetoden i hans biograf i Lovisa.

5.2.4. Lättare liv för biografägarna

Sainomaa (2010) berättar att det behövs mycket noggrannhet då man arbetar som maskinist med en filmprojektor. Det finns alltid risk för att projektorn krånglar vilket kan få filmen att gå av och Sainomaa ser fram emot att detta problem så gott som försvinner i och med de digitala filmerna och projektorerna. Dessutom blir det enligt honom lättare och billigare att transportera de små hårdskivorna med digitala filmer.

Lohman (2010) håller med om att filmföreläsningarna blir lättare att genomföra eftersom man inte behöver bära tunga lådor med film till filmprojektorerna. Lohman understryker dock att han egentligen inte ser det som en viktig sak och att han i första hand vill tjäna sina biografbesökare. Det viktigaste är att erbjuda det som biografbesökarna vill ha och i andra hand tänka på hur man som biografägare kommer lättare undan.

Alanen (2010) värnar starkt om att hålla kvar den goda nostalgiska känslan i sin biograf. Han håller fullständigt med om en digital projektor underlättar livet för biografägarna – det tar exempelvis lång tid att ladda en filmprojektor inför varje filmföreläsning – men han är inte intresserad av att den digitala bilden blir så perfekt. Enligt Alanen är det de traditionella celluloidfilmerna som alltid förblir de äkta filmerna.

Sipiläinen (2010) ser fram emot att den digitala filmen inte kan falla i golvet eller gå av så som den traditionella filmen lätt gör. Sipiläinen berättar att tidigare har han alltid haft två filmprojektorer i maskinrummet och då har den ena fungerat som säkerhet om den andra skulle råka gå sönder. Han säger att nu måste man bara lite på att den digitala projektorn fungerar som den skall vid varje filmvisning.

Halonen (2010) säger också att det tog lång tid att ladda filmprojektorerna inför varje filmvisning och berömmar därför de digitala projektorerna. Då hårdskivan med filmen anländer till biografen så räcker det några timmar att ladda in respektive film till projektorns server, men det är det ända tidskrävande momentet. Innan dagens första filmvisning kommer projektorns server igång på några minuter och sedan går det att visa filmerna från servern. Halonen berättar att det tar endast några sekunder att byta visning från en film till en annan.

5.3 Vilken digital projektor skall man välja?

Det egentliga valet av digital projektor har förbryllat en del av biografägarna. Grankullabördige Lohman (2010) berättar att trots att han inte vid detta skede har planer på att skaffa en digital projektor så vet han nog ändå vilken projektor han skulle kunna tänka sig köpa. Han är inte rädd för att köpa fel sort maskin eftersom han anser att alla digitala projektorer troligen fungerar på liknande vis. Dessutom är Lohman bestämd på att även skaffa 3D-system till sin eventuella framtida digitala projektor.

Lohman berättar också att den dagen som han skaffar en digital projektor så tar han bort en av de två filmprojektorer från maskinrummet på grund av utrymmesbrist. Han vill ändå hålla kvar en gammal filmprojektor för att även i framtiden ha möjlighet att visa traditionella filmer.

Sipiläinen (2010) tror att det är ett ganska vanligt fenomen att biografägare väljer att hålla kvar i alla fall en traditionell filmprojektor i maskinrummet. Han tänker själv göra på samma vis men trots det tror han att den traditionella filmprojektorn inte kommer att vara så mycket i användning bara den digitala projektorn tas i bruk. Sipiläinen är en av de biografägare som medger att han var mycket orolig för att han skulle skaffa fel digitala projektor men det var egentligen 3D-systemet som förbryllade honom mest. Då digitaliseringen först nådde Finland trodde Sipiläinen felaktigt nog att det digitala 3D-systemet följde automatiskt med då man köpte en digital projektor. Han funderade länge över vilket 3D-system han borde skaffa, lyssnade på kollegors erfarenheter och till slut bestämde han sig för den digitala projektorn *Barco* och 3D-systemet *XpanD*. Sipiläinen

tror att det är smart att skaffa sådana system som det redan finns fler av i Finland, således blir det lättare att vid behov få reservdelar. Förutom stigande uppehållskostnader så oroar Sipiläinen sig över hur länge en digital projektor håller i användning.

Den digitala projektorns livslängd är något som även oroar Alanen (2010). Då Alanen någon gång i framtiden skaffar en digital projektor kommer han även att skaffa digitala 3D-system. Men han undrar vad som händer då någon del i den digitala projektorn går sönder? Innerst inne vill Alanen ha en digital projektor till vilken man kan ladda filmerna till projektorns server direkt via nätet. Med dessa åsikter i bagaget väljer Alanen att fortsättningsvis avvakta situationen och följa med den pågående utvecklingen.

Sainomaa (2010) håller till stor del med i Alanens åsikter – både vad gäller intresset för att kunna ladda ner filmer från nätet direkt till den digitala projektorns server samt oroligheten över vad som händer då något går sönder. Sainomaa tror i detta skede att han skaffar den digitala projektorn Barco och 3D-systemet XpanD eftersom han på samma sätt som Sipiläinen tror att det då blir lättare att få tag på reservdelar till projektorerna. Däremot tänker Sainomaa troligen inte hålla kvar den traditionella filmprojektorn i maskinrummet eftersom han tror att den inte kommer att användas i framtiden. Håller han kvar den gamla projektorn så måste han även hålla biografen med utbildade maskinister som klarar av att visa filmer på det traditionella sättet.

Sainomaa är ensam om att nämna om fördelen att man kan spara filmer på den digitala projektorns server för framtida bruk. Han anser att detta är oerhört bra eftersom han då kan lagra kvar sådana filmer som han tror att något företag exempelvis vill se som privatförevisning i framtiden. Genom att beställa en ny brukskod till filmen kan Sipiläinen sedan visa den filmen på nytt i framtiden.

Halonen (2010) delar åsikter med flera andra biografägare – han oroar sig över hur den digitala projektorn håller i användning och samtidigt är han glad att flera biografägare skaffar projektorer av märket *Barco* eftersom det då blir lättare att få tag på reservdelar. Halonen använder sig av den digitala projektorn *Barco* ihop med 3D-systemet *XpanD* och han var aldrig rädd för att skaffa fel maskin. Han säger att det enda minuset med den digitala projektorn är att man måste lita på att den digitala filmen finns på servern

och att allt fungerar då man sätter igång en förevisning. Med den gamla filmprojektorn såg man hur filmen var laddad igenom projektorn och Halonen kunde således försäkra sig om att allt var i sin ordning inför en förevisning.

5.4 Negativa aspekter med Digital Cinema

De flesta intervjuade biografägare håller med om att det finns negativa sidor med Digital Cinema – exempelvis är den digitala projektorn onödigt dyr. Alanen (2010) understryker dessutom att han inte vill att den nostalgiska känslan skall försvinna från hans biograf. Trots att han någon gång troligen skaffar en digital projektor vill ha hålla kvar en gammaldags känsla med att gå på bio.

Sainomaa (2010) anser också att de digitala projektorerna är hemskt dyra. Han ser annars inte så många negativa sidor med Digital Cinema förutom stigande uppehållskostnader. Han tror exempelvis att det går en hel del pengar på att skaffa nya 3D-glasögon då de går sönder eller försvinner hem i biografbesökarnas fickor.

Halonen (2010) berättar att han som äldre person hade svårt att förstå hur allt med den digitala projektorn fungerade då han aldrig ens gått på någon ordentlig datorkurs. Han hade exempelvis oerhört svårt att förstå hur en brukskod på en minnessticka kan överföras till projektorns server, men han säger ändå att man nog lär sig om man vill. Dessutom berättar Halonen om de nya problem som uppkommer i maskinrummet i och med en digital projektor – han var tvungen att installera ordentliga ventilationssystem i rummet så att projektorn inte överhettas. Dessutom har projektorn några filter som samlar damm och filtrena måste dammsugas nu och då.

Men både Sainomaa och Halonen håller med om att visningskostnaderna är oerhört dyra. Med tanke på att filmdistributionsbolagen sparar en massa pengar då de inte längre behöver tillverka traditionella filmkopior i samma utsträckning som tidigare och istället får tillverka billiga digitala visningskopior så tycker Sainomaa och Halonen att den visningskostnad som biograferna betalar åt bolagen borde bli mindre. Halonen

berättar att visningskostnaden varierar från film till film men att han i medeltal måste betala 30 procent av sina biljettintäkter till distributionsbolagen.

5.5 Finansieringen är ett evigt problem

Den digitala projektorn är en dyr investering för en liten biograf. Lohman (2010) är medveten om att man kan söka om understöd från Finlands filmstiftelse, men att ungefär femtio procent av investeringen måste bekostas med lånepengar. Alanen (2010) berättar att det är svårt att få understöd från någon annan stans än filmstiftelsen och att den resterande summan måste tas från egen ficka. Alanen erhåller redan verksamhetsstöd på drygt 5 000 euro varje år av filmstiftelsen.

Halonens (2010) digitala projektor kostade 96 000 euro, dessutom gick det pengar på renovering av bland annat maskinrummet. Finlands filmstiftelse beviljade Halonen 56 000 euro för att skaffa digitala visningsanläggningar och Halonen betalade resten ur egen ficka. Han berättar att han sparat pengar så han kunde betala den resterande delen utan att han behövde ta banklån.

Sipiläinen (2010) beviljades hela 59 000 euro av Finlands filmstiftelse för att bekosta en ny digital projektor. Den slutliga räkningen blev 101 000 euro och Sipiläinen fick ta banklån för ändamålet.

I Lovisa är det en annan historia. Finlands filmstiftelse beviljade Sainomaa (2010) 24 000 euro för att grundrenovera sin biograf samt 46 000 euro för att skaffa digital projektor. Sainomaa behöver ungefär lika mycket pengar till för att bekosta alltihopa men bankerna vägrar gå med på banklån eftersom de anser att det är ett för stort risktagande. Sainomaa är starkt av den åsikten att Finlands filmstiftelse samt städer och kommuner borde hjälpa de allra minsta biograferna mycket mer då det gäller ekonomin.

5.6 Framtiden för biograferna

Enligt Halonen (2010) är digitaliseringen framtidens melodi och han tror att många små biografier dör ut om de inte har råd att skaffa digitala projektorer. Halonen säger att han inte tror att hans biograf skulle klara sig utan en digital projektor i det långa loppet. Han vet med lång erfarenhet att det är krävande att arbeta som biografägare, man är upptagen så gott som sju dagar i veckan. Halonen är väldigt nöjd att han skaffat digital projektor och hans biografbesökare är i sin tur glada att de kan se på pinfärska premiärfilmer och 3D-filmer i sin hemstad.

Lohman (2010) ser positivt på framtiden och säger att tiden får visa om han måste skaffa en digital projektor eller inte. Hittills har hans biografbesökare inte haft åsikter i ärendet men Lohman säger själv att allt beror på publiken; vill hans biografbesökare se digitala filmer så måste han göra något åt saken. Lohman tycker att det är väldigt spännande att se att det nu uppstår en förändring i biografvärlden; de senaste hundra åren har man ju visat filmer med hjälp av filmprojektorer.

Alanen (2010) förklarar att publiken kommer och ser på själva filmen och inte på projektorn. Han menar att allt hänger på visningskopiorna; om hans biograf får de filmkopior de vill ha så finns det ingen orsak för dem att skaffa en digital projektor. Men eftersom det har blivit svårt att få tag på filmkopior i tid så kan det hända att Alanen blir tvungen att digitalisera sin biograf för att överleva. Han känner ändå ingen press eftersom hans biografbesökare inte dess mer har frågat om digitaliseringen. Alanen påstår att kanske de som vill se 3D-filmer åker och gör det till Ekenäs i Halonens biograf.

I Karis är Sipiläinen (2010) säker på att det nog lönat sig att skaffa en digital projektor. Sipiläinen minns hur skeptisk han var till digitaliseringen i början men han erkänner nu att han aldrig varit så glad över att han haft så fel. Han är säker på att man som vilken biografägare som helst blir tvungen att digitalisera sin biograf om man vill överleva. Han säger dessutom att filmkopiorna kommer garanterat att minska i antal då digitala projektorer blir allt mer populära i Finland.

Sainomaa (2010) säger att han är redo att beställa sin digitala projektor så fort som han beviljas banklån. Han är också medveten om att han blir nog tvungen att skaffa digital projektor förr eller senare och han har räknat ut att en sådan projektor skulle vara inbetald efter 5-7 år av användning. Liksom Lohman tycker Sainomaa att det är spännande att det kommer en ny sorts visningsteknik efter så många år som man endast visat 35 mm film för biografbesökarna. Han kommenterar att det måste betyda att filmprojektorerna varit en fungerande visningsmetod sedan dag ett.

6 RESULTAT

I detta kapitel diskuterar jag de centrala resultat jag erhållit och de viktigaste slutsatser jag kommit fram till. De centrala frågeställningarna för mitt forskningsarbete var bland annat hur de olika biografägarnas syn på biografbranschen samt digitaliseringen skiljer sig från varandra och hur biografägarna bekostar sina digitala projektorer. Mina centrala frågeställningar berörde även vilka positiva och negativa aspekter Digital Cinema för med sig samt om biograferna har tillräckligt med biografbesökare så att en digitalisering överhuvudtaget lönar sig.

6.1 Synen på biografbranschen och digitaliseringen

För att få fram olika åsikter kring digitaliseringen valde jag med fem små biografier, alla i olika skeden av digitaliseringen, till detta forskningsarbete. Några av biografägarna hade redan skaffat digitala visningsanläggningar medan resten visade filmer med traditionella filmprojektorer. Jag hade väntat mig väldigt svart-vita svar, med biografägare klart för och emot digitaliseringen, men egentligen blev resultatet den tvära motsatsen. Samtliga biografägare ser relativt positivt på digitaliseringen och de kan alla räkna upp fördelar med Digital Cinema. Framför allt tycker de att det är oerhört intressant att det nu efter drygt hundra år sker en stor förändring i biografernas visningsteknik. Vid de flesta tillfällen då biografägarna lyfter fram negativt laddade åsikter kring digitaliseringen så ligger problemet med pengar och finansiering i bakgrunden.

Enligt samtliga biografägare är digitaliseringen framtidens melodi och något som man förr eller senare måste gå med i om man vill överleva. Medan några av biografägarna valt att nästan direkt hoppa med på digitaliseringståget har andra valt att vänta med dylika beslut. De finns klart de som starkt tror på digitaliseringen från första början, de som väntar på att den digitaliserade visningstekniken skall utvecklas samt de som väntar på publikens önskemål. I grund och botten ser jag att alla biografägare är intresserade av digitaliseringen. Ingen vill dock göra förhastade beslut eftersom det är frågan om en stor och tillika riskfylld investering.

6.2 Finansieringen

En av de mest grundläggande orsaker till varför en biografägare skaffat digitala visningsanläggningar och den följande inte gjort det är helt enkelt finansieringen. Endast en av de fem intervjuade biografägarna har haft möjlighet att skaffa digital projektor utan att behöva ta banklån, en biografägare beviljas inte ens banklån eftersom bankerna anser investeringen vara för riskabel. På en liten ort där biografbesöken ofta är sporadiska och få till antal är det svårt för en biografägare att hålla ett jämt kassaflöde och säkra inkomster för att kunna betala av ett banklån. Anskaffningen av en digital projektor innebär således ett stort risktagande.

Trots att en del av biografägarna har lättare att skaffa fram finansiering än vad andra har så anser alla att de digitala projektorerna är oerhört dyra. Biografägarna efterlyser mer understöd från sina hemkommuner respektive hemstäder men fler av dem vet att det tack vare den nyss upplevda recessionen är så gott som omöjligt. Understödet från Finlands Filmstiftelse värderas således högt av biografägarna för utan det understödet skulle det vara så gott som omöjligt för biograferna att skaffa digitala visningsanläggningar. Biografägarna efterlyser dessutom en drastisk sänkning av filmernas visningsavgifter som går till distributionsbolagen. Helt i enlighet med Ahokas (se s. 30) tycker biografägarna att distributionsbolagen på detta vis kunde understöda hela biografverksamheten.

6.3 Viktigt med visningskopior

Ahokas (se s. 29) säger att det måste finnas tillgång till 35 mm filmkopior så länge som det finns biografer som inte har råd att digitalisera sig. Men de intervjuade biografägarna är mycket medvetna om att filmkopior till de traditionella filmprojektorerna troligen kommer att drastiskt minska i antal då allt fler biografer övergår till digital visningsteknik och därmed även digitala visningskopior. Biografägarna ser det därför som en mycket positiv sak att de digitala visningskopiorna ökar i antal och att de blir mycket lättare att få tag på i tid.

Finland är ett relativt litet filmvisningsland där små skillnader biografer emellan kan innebära stora skillnader i frågan om exempelvis filmkopior. Utgående ifrån intervjuerna med de fem biografägarna går det att konstatera att av dessa biografer är Kino Marilyn i Lovisa med ungefär 10 000 biografbesökare årligen den minsta och den största är Bio Grani i Grankulla med dryga 15 000 biografbesökare årligen. I Kino Marilyn har man ofta haft problem med att få tag på filmkopior direkt då man behövt dem medan man i Bio Grani inte i samma utsträckning upplevt dessa problem. Trots att båda biograferna är relativt små biografer är det uppenbart att filmkopior går först till biografer med mera biografbesökare där filmerna automatiskt kasserar in mer pengar. Mycket inverkar dessutom på var i Finland biograferna finns belägna. I sommarstaden Hangö lockar Kino Olympia mest biografbesökare till sig under sommaren och speciellt i julimånad. Under intervjutillfället framgick det att biografen ifråga lyckats boka hela nio premiärfilmer inför sommaren men att biografen annars har problem med att få filmkopior i tid.

I enighet med branschens experter håller de intervjuade biografägarna med om att det i det långa loppet nog lönar sig att skaffa 3D-system till de digitala projektorerna. Dessutom är flera av biografägarna positivt inställda till att eventuellt i framtiden kunna visa alternativt innehåll i sina biografer. Biografägarna är i allmänhet väldigt entusiastiska till de nya möjligheter som digitaliseringen medför och jag tror att detta beror till stor del på det att livet blir lättare för dem. Tack vare bland annat att de digitaliserade visningskopiorna är lättare, transportkostnaderna minskar och visningsmetoderna förenklas så förenklas även biografägarnas liv då arbetsbördan klart minskar. På det viset förhåller sig även biografägarna mer positivt till nya möjligheter som kan locka mer besökare till biograferna.

6.4 Riskfyllt med stigande uppehållskostnader

De flesta biografägare tycker att det är smart att skaffa samma sorts digitala projektor och samma sorts digitala 3D-system som andra skaffat eftersom det då kan vara lättare att få tag på reservdelar som kan behövas. Biografägarna oroar sig definitivt över att apparaterna skall gå sönder och att apparaterna behöver uppdateras efter några år i

användning. Dessutom måste de flesta biograferna ofta utföra någon form av renovering av biografen eller maskinrummet i samband med att biografen övergår till en digital visningsteknik. Det är uppenbart att biografägarna inte endast tänker på hur de skall ha råd med att finansiera digitala projektorer utan att de också oroar sig för de stigande uppehållskostnaderna. Det är omöjligt att veta storleken på dessa kostnader innan man som biografägare faktiskt skaffat sig en digital projektor. Det går igen att konstatera att införskaffandet av en digital projektor innebär ett stort risktagande för en biograf.

6.5 Döden för små biograf?

Med de raska steg som digitaliseringen går framåt i dagens läge ser det onekligen ut som om de biografier som inte övergår till digital visningsteknik inte heller kommer att överleva i biografbranschen. Alla de intervjuade biografägarna har noga begrundat om de faktiskt behöver digitalisera sig eller inte och inte en enda av biografägarna säger rakt ut att de tror sig klara sig utan en digitalisering. Tvärtom, majoriteten av de intervjuade biografägarna betonar att de tror att digitaliseringen är det enda sättet för dem att överleva. Eftersom det blir lättare att få tag på premiärfilmer i tid så hoppas naturligtvis biografägarna på att biografbesökarna fortsätter understöda de lokala små biograferna i en allt bredare utsträckning. Om biografbesökarna inte hittar till de digitaliserade biograferna så riskerar biograferna att förlora det satsade kapitalet.

7 SLUTDISKUSSION

Med tanke på hur många små biografier, för att inte tala om karakteristiska kvartersbiografier, som Finland förlorade på 1960-talet vore det en stor synd att nu tillåta allt fler små biografier försvinna ur den finska gatubilden. En eftersträvan på att digitalisera precis varenda en finsk biograf är den enda realistiska och möjliga lösningen för att motverka en ny biografdöd.

Biografägarna till de små karaktärsfyllda biograferna är passionerade företagare som arbetar med sin livsstil sju dagar i veckan. Dessa företagare placerar sina biografbesökare som nummer ett på listan över viktiga saker; för i en tom biografsalong är det ingen som bryr sig om biografen har film- eller digital projektor. Först på någon senare plats på listan kommer biografägarna själva; visst blir livet kanske lättare för dem i och med digitaliseringen men det är absolut inte det viktigaste för dem. Det är fullt förståeligt att en del biografägare förhåller sig mer försiktigt till digitaliseringen än vad andra gör. Det är frågan om en gigantisk investering för ett litet företag, en investering som inte alla har möjlighet att satsa på.

Var och en av oss har något speciellt minne att berätta från den lokala biografen. Den äldre generationens biografbesökare minns krigstidens patriotiska Suomi-filmer och senare Coca-colan som de köpte i glasflaska från biografens kiosk. Den yngre generationen berättar entusiastiskt om 1990-talets animationsfilmer och dagens moderna 3D-filmer. Biografier innehar ett stort kulturarv för kommande generationer. Städer, kommuner och andra instanser borde förstå att börja understöda de små lokala biograferna mer för att trygga framtiden. Annars kommer de att fortsätta försvinna i samma raska takt som de gjorde på 1960-talet.

7.1 Metoddiskussion

Användningen av halvstrukturerade intervjuer var en mycket tacksam metod för uppsamling av material till detta arbete. Jag hade förberett en hel del frågor färdigt på förhand men ställde även nya frågor som automatiskt uppstod under själva

intervjusituationerna. Detta var väldigt effektivt eftersom jag kunde anpassa intervjuerna till varje biografägares situation kring digitaliseringen.

Intervjuerna utformade sig som lätta och fria diskussioner där det uppstod en tydlig dialog mellan intervjuobjekt och intervjuare. Biografägarnas svar på frågorna markerade jag enkelt i ett sorts frågeformulär som användes endast för mitt eget bruk. Jag hade på förhand gjort upp ett frågeformulär för varje intervju och med hjälp av att fylla i biografägarnas svar i dessa formulär kunde jag lätt följa med vilka frågor som var besvarade och vilka som inte var det. Med hjälp av frågeformulären kunde jag enkelt efter intervjuerna jämföra mina erhållna svar samt transkribera varje intervju.

7.2 Möjlighet till vidare forskning

Eftersom respektive biografägare förhåller sig olika till digitaliseringen av deras biografier så tycker jag att det vore intressant att följa upp dessa biografier om exempelvis tio år. Man skulle ta kontakt med samma biografägare och se hur deras situationer samt åsikter har förändrats längs med åren. Dessutom skulle det vara oerhört intressant att ta reda på hur biografägarnas förväntningar om Digital Cinema samt 3D-filmer motsvarade det riktiga livet. Man skulle också jämföra hur digitaliseringen allmänt sett förändrats och gått framåt i Finland.

KÄLLOR

Tryckta källor

Bell, Judith. 2005, *Introduktion till forskningsmetodik*, 4 uppl., Lund: Studentlitteratur, 265 s.

Berger, Arthur Asa. 2000, *Media and communication research methods – an introduction to qualitative and quantitative approaches*, 1 uppl., Sage Publications Inc, 295 s.

Ejvegård, Rolf. 1996, *Vetenskaplig metod*, 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 160 s.

Heiskanen, Outi. 2009, *Elohuvia – Elokuvateatterien kotimainen kulta-aika*, Helsingfors: Otava, 199 s.

Kvale, Steinar. 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, 306 s.

Patel, Runa & Tebelius, Ulla. 1987, *Grundbok i forskningsmetodik – kvalitativt och kvantitativt*, Lund: Studentlitteratur, 184 s.

Thompson, Kristin & Bordwell, David. 2003, *Film History – An Introduction*, 2 uppl., New York: McGraw-Hill, 788 s.

Uusitalo, Kari. 1965, *Suomalaisen elokuvan vuosikymmenet*, Helsingfors: Otava, 286 s.

Waldekranz, Rune. 1985, *Filmens historia – de första hundra åren*, del 1, Stockholm: Norstedts, 606 s.

Tidskriftsartiklar

Ahokas, Harri. 2008, 3D-elokuvat ja oopperaesitykset vauhdittavat elokuvateattereiden digitalisointia, *SES-info*, nr. 3, s. 18–20.

Andersson, Dag & Fransberg, Klas. 2009, Myter och sanningar om biografernas digitalisering, *Filmjournalen*, nr. 4, s. 16–17.

Elektroniskt material

Burman, Pilvi. 2010, Digitalisation - A Chance for a Wider Choice Offered to Cinema Spectators, *FS Film Oy*, Tillgänglig:
http://www.mediasalles.it/training/dgt10/speaker_docs/2010_Mediasalles_Pilvi_Burman.pdf Hämtad 1.3.2010

- Brunella, Elisabetta. 2010, Digital Screens: How Many and Where?, *MEDIA Salles*, Tillgänglig: http://www.mediasalles.it/training/dgt10/speaker_docs/Elisabetta_Brunella_Presentazione_DGT_2010_Helsinki.pdf Hämtad 1.3.2010
- Digital Cinema Suomessa*. 2006, Finlands Filmstiftelse. Tillgänglig: <http://www.ses.fi/dokumentit/Digital%20Cinema%20Suomessa.pdf> 28 s. Hämtad 22.2.2010.
- Digital Cinema System Specifikation*. 2007, Digital Cinema Initiatives, LLC. Tillgänglig: http://www.dcmovies.com/archives/spec_v1_1/DCI_D Cinema_System_Spec_v1_1.pdf Hämtad 20.4.2010.
- Elokuvavuosi 2009*. 2009, Finlands Filmstiftelse. Tillgänglig: <http://www.ses.fi/dokumentit/Elokuvavuosi%202009.pdf> 25 s. Hämtad 18.6.2010.
- Finnkino - suomen suurin elokuvateatteriketju*. 2009, Rautakirja. Tillgänglig: <http://www.rautakirja.fi/index.cfm?pageid=23> Hämtad 21.7.2010.
- Hämäläinen, Tuomas. 2007, Elokuvisa nyt popcornia ja kiintolevyjä, *Tekniikka & Talous*. Tillgänglig: <http://www.tekniikkatalous.fi/ict/article40478.ece> Hämtad 22.2.2010
- Koistinen, Tero. 2010, Digital Cinemas in Finland: The State of Art and the Perspectives, *Finlands Biograförbund*. Tillgänglig: http://www.mediasalles.it/training/dgt10/speaker_docs/2010_Mediasalles_Tero_Koistinen.pdf Hämtad 1.3.2010.
- Sedergren, Jari. 2002, Vaarallista elokuvaviihdettä jatkosodassa, *Ennen & Nyt*. Tillgänglig: <http://www.valt.helsinki.fi/staff/sedergre/sodleh.htm> Hämtad 21.7.2010
- Tukiohjeet 2009*. 2009, Finland Filmstiftelse. Tillgänglig: <http://www.ses.fi/dokumentit/Tukiohjeet.pdf> Hämtad 9.8.2010.

Muntliga källor

- Alanen, Keijo. 2010, *Intervju om digitalisering av biografer* [muntl.] Transkriberad. 14.6.2010.
- Halonen, Esa. 2010, *Intervju om digitalisering av biografer* [muntl.] Transkriberad. 14.6.2010.
- Lohman, Arne. 2010, *Intervju om digitalisering av biografer* [muntl.] Transkriberad. 15.6.2010.
- Sainomaa, Tero. 2010, *Intervju om digitalisering av biografer* [muntl.] Transkriberad. 16.6.2010.

Sipiläinen, Jouko. 2010, *Intervju om digitalisering av biografer* [muntl.] Transkriberad.
15.6.2010.

Internet

Internet 1: www.finnkino.fi

Internet 2: www.kinomarilyn.net

Internet 3: www.biograni.fi

Internet 4: www.surfnet.fi/elokuvat

Internet 5: www.biopallas.net

Internet 6: www.bioforum.fi